

AD FONTES

УДК 84(477)«15»«КОШКОЛДЕЇ-БАСАНСЬКІ»

Андрій Блануца
Київ

КОШКОЛДЕЇ-БАСАНСЬКІ: ДОКУМЕНТИ ДО ІСТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ РОДИНИ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVI ст.)

Публікуються чотири документи, пов'язані з київською родиною Кошколдеїв-Басанських останньої чверті XVI ст., а також доповнено інформацію про маєтності та їх захист одним з представників роду – Андрієм Кошколдейовичем-Басанським.

Ключові слова: Велике князівство Литовське, міське самоврядування, вїт, київський міщанин, київський шляхтич.

Публікуються чотири документа, связанных с киевским родом Кошколдеев-Басанских последней четверти XVI ст., а также дополнено данные о владениях и их защите одним из представителей рода – Андреем Кошколдеевичем-Басанским.

Ключевые слова: Великое княжество Литовское, местное самоуправление, вїт, киевский мещанин, киевский шляхтич.

Four documents connected with the Kiev's family of Koshkoldey-Basansky of the last quarter of the 16th century are published in this article. Also is added data on possession and their protection by one of the family representatives – Andrey Koshkoldeevich-Basanskiy.

Key words: the Grand Duchy of Lithuania, local government, mayor [voyt], kiev's citizen, kiev's noble.

Останнім часом все більшу увагу дослідників привертають питання, пов'язані із шляхетським та міщанськими родами, їх генеалогією, службовою кар'єрою, соціальними зв'язками, тощо. Важливе місце в цьому займають люди, які представляли урядницькі інституції населених пунктів Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, зокрема ранньомодерного Києва. Вагомий крок у дослідження взаємодії влади та соціуму Києва зробила Н. Білоус, видавши кілька років тому солідну монографію з теми¹.

Працюючи з джерелами Російського державного архіву давніх актів у Москві, мені вдалося опрацювати кількадесят документів із фонду «Помісно-вотчинні архіви Південно-Західних земель XVI–XIX ст.», які розкривають цікаві сторінки із життя київських міщан та шляхти другої половини XVI–XVII ст. Значну частину цих джерел Н. Білоус використала у своїй книзі, більшість з них за мікрофільмованою копією ЦДІАУК, утім залишилися й неопрацьовані нею, принаймні вони не використані у роботі. Тож метою даної статті є публікації 4-х документів із згаданого фонду, які в описі віднесені до підрубрики «Басанські», а також вписати їх зміст у вже відомі дані про життя та службову діяльність Андрія Кошколдеєвича Басанського, котрий своє прізвище отримав від набутого маєтку на Київщині, села Басані.

Андрій Кошколдей був сином Яцька Кошкилдича, татарина за походженням, котрий, як і багато інших осіб татарського походження посідали уряди в органах місцевого самоврядування міста, зокрема уряд київського радці у 1552–1557 рр. Сам же А. Кошколдей, за даними Н. Білоус, обіймав даний уряд упродовж 1575–1579 рр.² Вочевидь, він успадкував нерухомість у Києві по батькові, бо жодних документів про купівлю ним будинку у місті досі не відомо. Утім зміст тестаменту київського радці Устима Фіца-Кобизевича, також татарина за походженням, указує на місце розташування будинку А. Кошколдея: на Великій вулиці по сусідству по одній стороні із тестатором³. Сам же тестатор, вірогідно, придбав свій

¹ Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Миська влада і самоврядування. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 360 с.

² Білоус Н. Указ. праця. – С. 124.

³ Тестамент Устима Фіца-Кобизевича від 21.02.1578 р. у Києві // Оригінал: Российский государственный архив древних актов (далі – РГАДА). – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 177. – Л. 2 об.; Опубліковано: Тестаменти киян середини XVI – першої половини XVII ст. / Наталія Білоус. – К.: Видавничий дім «Простір», 2011. – С. 122. У публікації Н. Білоус указана помилкова дата – 2.02.1578 р. замість 21.02.1578 р.

будинок з двором у Добрила Зуборевича за 12 кіп грошів литовських у 1549 р.⁴.

Виникає питання про соціальний статус А. Кошколдея. Н. Білоус відносить його до шляхетського загалу, наводячи приклади укладення шлюбів між заможними міщанами та шляхтою. За дослідницею, А. Кошколдей одружився на родичці київського вйта Федора Черевчея (власне його племінниці – А. Б.) – Полонії Василівні Черевчеївні⁵, тобто представниці заможної та впливової міщанської родини. На жаль, поки що дата шлюбу не відома. А його родичка, Галшка Кошколдіївна, взяла шлюб із київським радцею У. Фіцем-Кобизевичем, міщанином за походженням. Із тестаменту київського вйта Семена Мелешковича (1548–1550 р.?.; друга пол. 50-х рр. – поч. 1563 р.)⁶ дізнаємося ще про одну дружину А. Кошколдея – Гаску (вірогідно, що вона була першою дружиною А. Кошколдея), дочку зазначеного вище тестатора. Будучи старшим зятем С. Мелешковича, А. Кошколдей був призначений ексекутором тестя, мав розрахуватися з наймитами, а також успадкував дві комори, «тузин» ложок, позолочений кубок, панагію та підшиту кунами адамашкову шубу⁷. На думку Н. Білоус, такі шлюби полегшували доступ до посад в органах київського самоврядування⁸, що, напевно, і вдалося А. Кошколдею після одруження на дочці київського вйта, адже, як згадувалося вище, він обіймав уряд київського радці протягом чотирьох років.

Андрій Кошколдей, ввійшовши до кола владних органів міського самоврядування, обзавівся нерухомістю у Київському повіті. Так, за даними Н. Білоус, А. Кошколдей став власником маєтків Басань та Биків, придбаних у 1562 р. у київського зем'янина Григорія Дублянського⁹. З наявних у моєму розпорядженні документів не підтверджується право власності А. Кошколдеєм селом Биковим. Спочатку розглянемо коли і якими маєтностями став розпоряджатися Григорій Дублянський, котрий, за даними Н. Білоус, продав їх зятю київського вйта. Григорій Степанович Дублянський був сином київської міщанки Духни Дублянської (тож ким насправді був Г. Дублянський як і А. Кошколдей – шляхтичем чи

⁴ Принаймні, нам відомий один з найбільш ранніх договорів купівлі-продажу У. Фіца-Кобизевича: купча Добрила Зуборевича київському міщанину Фіцу-Кобизевичу на двір у Києві від 14.11.1549 р. у Києві // РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 175.

⁵ Білоус Н. Указ. праця. – С. 152.

⁶ Там само. – С. 282.

⁷ Тестамент міщанина Семена Мелешковича від 8.04.1563 р. у Києві // Тестаменти киян... – С. 98–104.

⁸ Там само. – С. 152–153.

⁹ Там само. – С. 179. Тут не має прямого посилання на договір купівлі-продажу між А. Кошколдеєм та Г. Дублянським.

міщанином?)¹⁰. Найраніше, коли Г. Дублянський міг стати власником якоїсь маєтності, – після 1556 р., коли 23 лютого був укладений тестамент його матері. За ним, Духна Дублянська поділила свої рухомі і нерухомі статки між дочкою, Федею, та сином, Григорієм. Так, Григорій отримав у спадок півдворища у Києві на замку, а також землю за Дніпром в Басані під знаменем Батиговщина. Дочці Феді, окрім другого півдворища, землі на Басані у п'яти знаменах – Свердел, Хрестець, Триног, Переводці та Лучки, – ще й всі рухомі речі (заставлені Грималі) та будинок в одній із частин дворища. З документу видно, що дочка ще не досягла повноліття, бо була за волею матері передана в опіку Федору Тиші¹¹.

Через 11 років після укладення тестаменту Духною Дублянською, її дочка Федя, яка вже в документах фігурує як господарська зем'янка Федя Іванова дочка Золотушинка Мартинова Наганська (вже вийшла заміж за Мартина Наганського) 14 жовтня 1569 р. продала свою частину Басанського маєтку, успадковану по матері, брату Григорію Дублянському за 200 кіп грошів литовських. Що важливо, у цій купчій уточнено величину успадкованої по матері маєтності Федею – третина отчизного маєтку в Басані¹². До купчого листа Ф. Наганська доклала підтвердні документи на свою частину маєтності – надавчий лист Остафія Дашковича на Басань Стефану Дублянському, чоловікові матерів¹³, яка доводилася сестрою О. Дашковичу, а також, власне, тестамент матері. Долучення до купчих договорів такого роду документів було усталеною практикою, законодавчо закріплене у Великому князівстві Литовському. Тиждень по тому Ф. Наганська пред'явила свою купчу до київського гродського суду з

¹⁰ Це питання не має однозначної відповіді. Адже шляхта часто володіла нерухомістю у містах, при цьому не перебувала під замковою чи магістратською юрисдикцією. І щоб напевно знати до якого соціального статусу віднести того чи іншого власника нерухомості у місті потрібно знати: 1) про нобілітаційний привілей; 2) якій судовій інстанції підлягав; 3) які сплачував податки. Тож одне й те саме прізвище могло в документах різного часу фігурувати у статусі зем'янина/шляхтича або міщанина.

¹¹ Тестамент Духни Дублянської від 23.02.1556 р. У Києві // Оригінал: РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 70; Опубліковано: Тестаменти киян... – С. 97–98. Тут чомусь Н. Білоус Духну Дублянську назвала зем'янкою, хоча в документі на це не вказується.

¹² Купча Феді Наганської брату Григорію Степановичу Дублянському на частину маєтку Басані від 14.10.1569 р. у Києві // РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 73. – Л. 1–1 об. У договорі визначалася зарука на короля у сумі 100 кіп грошів литовських та 50 кіп грошів литовських – на київського воєводу. Свідками купчої були: київський городничих Михайло Петрович Дівочка, королівський ротмістр на Київському замку Ян Стужинський і київський зем'янин Василь Богданович. Вони ж і закріпили договір своїми печатками.

¹³ Лист Остафія Дашковича Стефану Дублянському на маєток Басань, даний ним в придане за сестрою Духною, від 24.04.1530 р. у Каневі // РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 72.

метою її внесення до гродської книги, про що свідчить випис із київських гродських книг від 21 жовтня 1569 р.¹⁴.

Таким чином, у 1569 р. Григорій Дублянський став одноосібним власником маєтку Басань. Тож у 1562 р. А. Кошколдею він міг продати лише успадковані ним 2/3 маєтку, а не все село, як зазначено у Н. Білоус¹⁵. В іншій своїй роботі Н. Білоус вже дещо уточнює перебіг процесу набуття власності А. Кошколдеєм. Так, дослідниця указує на купівлю Г. Дублянським третини Басанського маєтку у своєї сестри Феді, посилаючись на згаданий нам випис із київських гродських книг, оминаючи саму купчу угоду. Г. Дублянський, за даними Н. Білоус, заставив Басань А. Кошколдею 2 березня 1570 р., а остаточно викупив лише у 1578 р.¹⁶. Цього ж року А. Кошколдеєвич-Басанський отримав підтвердження на володіння Койловським уходом на на Дніпрі¹⁷. Тож про володіння Басанським маєтком (усім його комплексом) А. Кошколдеєм у 1562 р. не може йти мова.

Розглянемо тепер на основі нововведених мною документів (№№ 1, 2, 3) перебіг конфлікту між А. Кошколдеєвичем-Басанським та міськими урядниками через спадщину київського вїйта С. Мелешковича. Власне конфлікт стався між нашим героєм та другим зятем колишнього вїйта – Матвієм (Матяшем) Черевчеєм за маєтки Басань та Биків, на які указує Н. Білоус, однак не зазначених у документах, що публікуються мною. Початковий етап конфлікту можна деталізувати зі змісту документу № 1. Це лист від 17 червня 1578 р. польського короля Стефана Баторія київському наміснику та членам ради про перегляд справи А. Кошколдеєвича-Басанського про компенсацію йому збитків, заподіяних представниками Київського магістрату. Так, у 1573 р. А. Кошколдеєвич-Басанський скаржився на вїйта Гаврила Роя, бурмиистра Семена Конашковича, радцю Васька Ходичича та інших радців (Н. Білоус наводить їх прїзвища – Андрос Гридкович, Томило Свиниця, Данило Жолнер, Левко Федорович, лавники – Костя Черкашенін, Федір Малашкович, писар Войтех Доловський), що вони неправомірно (вийшов час давності) прийняли до розгляду скаргу Матвія Черевчея щодо маєтностей, успадкованих 11 років тому А. Кошколдеєм по своєму тестю С. Мелешковичу (маєтності не указуються, вочевидь, Басань та Биків, які, за даними Н. Білоус, С. Мелешкович тримав у заставі до 1562 р., і на які претендував другий зять колишнього вїйта – Матвій Черевчей. Так як А. Кошколдей тримав Басанський маєток у заставі від Г. Дублянського з 1570 р., і не був ще

¹⁴ РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 71.

¹⁵ Білоус Н. Указ. праця. – С. 179.

¹⁶ Тестаменти киян... – С. 45, посилення №№ 97, 98, 99.

¹⁷ Білоус Н. Указ. праця. – С. 159.

його повноправним власником, тому, на мою, думку М. Черевчей, маючи потужну підтримку у магістраті, вирішив шляхом судового процесу заволодіти указаною маєтністю). Міські урядники, які явно перебували на стороні М. Черевчєя, винесли вирок на його користь, побивши та забравши у А. Кошколдея всі підтвердні документи на маєтність, а також не надали можливості апелювати. Згідно їхнього вироку, А. Кошколдея було ув'язнено, не даючи можливості взяти в'язня на поруки або внести заставу. Не подівав на магістрат і лист-прохання київського воєводи кн. Костянтина Острозького. Постраждалий змушений також був заплатити чималу суму грошей та просидіти у в'язниці «колконадцать недел» (сума завданих збитків А. Кошколдеєм була оцінена у 4000 польських золотих)¹⁸, а не до середини 1575 р., як пише Н. Білоус¹⁹. Далі дослідниця, не підкріплюючи свої дані джерелом, пише, що А. Кошколдей, вийшовши з ув'язнення, подав скаргу на Г. Роя та інших урядників київському воєводі у 1575 р., втручання котрого призвело до відставки усього складу міського магістрату. Далі 19 грудня 1578 р. з числа королівських комісарів було призначено засідання комісії і тодішній вїйт Федір Черевчєй разом з міським урядниками вжили всіх заходів щодо свого захисту, подавши 15 січня 1579 р. заяву до асесорського суду, а вже 20 січня того ж року отримали королівський охоронний привілей від короля Стефана Баторія, який підтримав саме їх²⁰.

Звернемося до змісту документу № 1. Згідно нього, король уповноважив київського воєводу, а під часу його відсутності – його справцю, земського підсудка Богуфала Павшу, з однієї сторони, а також міських урядників на чолі з тодішнім вїйтом Федором Черевчєєм, з іншої сторони, переглянути за комісійним листом короля справу А. Кошколдеєвича-Басанського²¹. Далі події розвивалися так як описані Н. Білоус. Згодом, у травні 1579 р., за даними Н. Білоус, королівський суд призначив особливу комісію для розгляду діяльності київського міського суду, яка і присудила сплатити штраф у сумі 3000 кіп литовських грошів, з яких частина мала покрити збитки, нанесені А. Кошколдею-Басанському²². Однак на цьому справа не закінчилася. Зміст документу № 2 від 20 жовтня 1579 р. (лист А. Кошколдеєвича-Басанського), що публікується мною, вказує на примирення конфлікуючих сторін і укладення полюбовного договору між ними. Так, А. Кошколдеєвич-Басанський дійшов згоди

¹⁸ РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 14. – Л. 1.

¹⁹ Білоус Н. Указ. праця. – С. 180.

²⁰ Там само. – С. 180. Посилання № 51, 52.

²¹ РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 14. – Л. 1 об.

²² Білоус Н. Указ. праця. – С. 180. Посилання № 53.

з колишнім війтом Г. Роєм та міським урядниками, що були заодно з ним, про зменшення суми виплати збитків (це видно з наступного документу, що публікується мною), а сам потерпілий скасовував усі документи та листи, що стосувалися судового процесу²³. Свідками даної угоди виступили представники діючого міського уряду на чолі з війтом Федором Черевчеєм, а також «пан Богушъ Гулкевич Глебовский, намєстьник софейский, а пан Лукашъ княже полский, слуга велможного его м(и)л(о)сти кн(я)жати воеводи киевского, а пан Одамъ Осецкий, товариш роты п(а)на Каспера Стужинского, ротмистра и войскоз(о) киевского»²⁴.

Про те, що полюбовна угода почала діяти на практиці, свідчить розписка А. Кошколдея-Басанського від 4 травня 1580 р., якою він визнавав повернення частини боргу, що припадала на Василя Ходику – 25 кіп грошів литовських. Це, власне частина коштів із загальної суми боргу (175 кіп грошів литовських), яку мали сплатити за полюбовною угодою Гаврило Рой, Василь Ходика, Федір Малашкович, Томило Свиниця, Андрій Гридкович, Данило Жолнер та Левон Федорович Андрію Кошколдеєвичу-Басанському²⁵. Цю розписку своїм підписом та печаткою засвідчив возний Київського повіту Єрмола Опалиха²⁶.

До якого часу А. Кошколдеєвич-Басанський володів Басанським маєтком достеменно не відомо. За даними Н. Білоус, басанські володіння разом з багатьма іншими перейшли у власність до Василя Ходики-Креницького (бувшого міщанина, котрий отримав шляхетський титул у 1589 р.) упродовж 80-х років XVI – початку XVII ст²⁷. Утім регест документів з Руської (Волинської) метрики, а також документ №4, що подається у цій публікації, дозволяє встановити верхню хронологічну межу продажу басанських маєтків А. Кошколдеєвичем-Басанським – не пізніше 1597 р.²⁸. А вже у 1600 р. королівські піддані за наказом острського старости пана Михайла Ратомського напали на басанських підданих Василя Ходики-Креницького, котрі 20 серпня 1600 р. направилися «были ув отчизну свою у кгрунтъ басанский ув Острове, прозываемый Иваницкий Росъ, для озираня и поглеженя бчолы своей у бортехъ»²⁹. М. Ратомський та багато

²³ РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 15. – Л. 1–1 об.

²⁴ Там же. – Л. 2 об.

²⁵ Там же. – Ед. хр. 16. – Л. 1–1 об.

²⁶ Там же. – Л. 1 об.

²⁷ Білоус Н. Указ. праця. – С. 161.

²⁸ Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1569–1673. / Передмова Патриції Кеннеді Грімстед. Упорядники Боряк Г., Вайс Г., Вислобоков К. та ін. – К., 2002. – С. 484.

²⁹ РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 17. – Л. 1–1 об.

інших шляхтичів Київського повіту у різний спосіб намагалися довести незаконне отримання В. Ходикою-Креницьким шляхетського титулу³⁰.

Таким чином, публікація нових документів дозволяє розширити та деталізувати наші знання про населення міст Великого князівства Литовського та Речі Посполитої й сприятиме подальшим литуаністичним студіям.

№ 1.

Оригінал: Российский государственный архив древних актов. – Ф. 1473 (поместно-вотчинные архивы Юго-Западных земель XVI–XIX вв.). – Оп. 1. – Ед. хр. 14³¹.

17 июня 1578 г. Лист короля польского Стефана Батория киевскому наместнику и членам рады о пересмотр дела Андрея Кошколдеевича Басанского о возмещении ему убытков.

Стефан, Божю м(и)л(о)стью корол полский, великий кн(я)зь литов(ский), руский, пруский, мазовецкий, жомоитский, киевский, волынский, ифлянтский и кн(я)жа седмикградское etc.

Славнымъ Гаврилу Рою, на местцу войтовском засажоному, Семену Конашковичу, бурмистру, а Васку Ходычичу, радцы, и иным радцам места нашего Киевского. Бывшым посполу з вами на уряде местском в року тисеча пятьсот семьдесят третем верно нам милым ласка наша королевская славни верне нам мили, иж кгда жаловал нам обтяжливе шляхетный Андрей Кошколдеевич Басанский на вас о том, иж вы, будучи на он час урядниками местскими, против праву посполитому а праве з якоесь вазни о реч промолчаную в давности земской о маетность, позосталую по небожчику Семене Мелешковичу, войте бывшом киевском, которую он за слушным своим правом через одиннадцать год спокойне держить, на жалобу мещанина киевского, падданого нашего Матюшка Черевчия и жоны его, казавши ему перед собою на ратуши стати и не приймующи от него жадных оборон правных, ани маючи взгляду на право посполитое и справедливость Божию, вси листы и право его в той справе ему належачие моцю квалтом отнявши и загамовавши, и при себе

³⁰ Білоус Н. Указ. праця. – С. 151. Посилання № 310.

³¹ Текст передається сучасними літерами. Проведено заміну тих літер кирилиці, які вийшли з ужитку: л та н замінено на я, ѿ – на о, х – на у. Передачу паєрика уніфіковано через курсивну літеру й. Надрядкові літери також передано курсивом. Всі титла розкрито через вписування літер у круглі дужки.

задержавши, неслухне и неправне ж, толко ему у права мовити, але и опеяцьи ему не допускаючи, сказане на нем учинивши, его самого, ч(е)л(о)в(е)ка спокойного, и там, в Киеве, добре оселого, збивши и зранивши, до везеня осадити дали, ани его с того везеня на рукоємства людей зацных, обывателей земли Киевское, также и на писане велможного кн(я)жати Костентына Острозкого, воеводы киевского, ани о заруки наши, через него на васъ положонные, ничего не дбаючи, выпустити не хотели. О вшем есте его квалтовне за тым сказанемъ своим неслухным в том везеню примусили ж платити немалую суму п(е)н(я)зей мусил. Тожъ потом, державши его о колконадцать недел в том везеню, его выпустили, за чим он себе шкоды от васъ чатыри тисечи золотых полских быти менуючи.

Бил нам чолом, абыхмо ему такъ на право посполитое укривжоному и таковым округным везенемъ и зраненемъ страченому з вами справедливость учинити розказали: а такъ якос мы звыкли с повинности подданым нашим справедливость без отволоки чинити, абы ништо с подданных наших над право посполитое жадного укривженя и безправя не стерпел, так и на тот час хотечи, абы се тому Андрею Кошколдеевичу Басанскому справедливость стала. Злецылисмы тую справу велможному кн(я)жати Константинови Остружкому, воеводе киевскому, а в небытности его – справцы воеводства Киевского а урожоному Богуфалу Павши, подсудку земскому киевскому, и славным войтови, бурмистрови и радцам места н(а)шого Киевского на тот час будучим, давши им зуполную моц через листъ нашъ комисейный ку суженю тое справы. И розказалисмы имъ, абы они, обравши себе час пристойный и зложивши вам рокъ певный, и перед себе вас везавши а заседши на той справе, преречоному Андрею Кошколдеевичу Басанскому з вами справедливость слушную без жадныхъ проволокъ учинили водлуг жалобы || [Л. 1 об.] и доводов, его такъ в той справе поступуючи, яко водлугъ права посполитого против вамъ поступит и сказать будеть належало, ничего се в том не огледаючи на нестанье ваше, такъже и на жадные вымовки в(а)ши неслухные.

А такъ приказуемъ вам, абысте за ознайменемъ вышей мененых комисаров наших на року, вам от нихъ зложеном, перед нами стали и Андрею Кошколдеевичу Басанскому водлугъ жалобы его наконец усправделивили и то, што противко вам водлугъ права поступити и сказать приидеть, абысте прислухали, иначей под ласкою н(а)шою абысте не чинили.

Данъ ве Лвове, д(е)нь сегомонадцать, м(е)с(я)ца июня, року тисеча пятьсотъ семдесятъ осмого, а кролевания нашего року третего.

За власным розказанем его кролевское мил(о)сти.

Joahim Werzoczky pisarz.

Збереглося п'ять печаток під паперовою кустодією.

20 октября 1579 г. Лист Андрея Кошколдеевича Басанского с обвинениями должностных лиц Киевской ратуши в неуплате ему денег за службу и иных «шкодах»³².

Я, Андрей Кошколдей Басанский, визнаваю самъ на себе и делаю явно симъ моимъ листомъ, кому бы потреба того была ведати албо чтучи его слышати тепер и завжди на потомъ будучимъ людемъ, иж што року прошлого тисечного пятсотного семьдесят третего, м(е)с(я)ца декабра, осмогонадцать дня, а осаженемъ в ратушу Киевскомъ от владу права майдербуского мне деланое, то есть от Гаврила Роя, на тот час войта, от Семена Конашковича, бурмистра, а от радец того ж права майдебурского Василя Ходьки, Левоня Федоровича, Данила Жолнера, Андрея Гридковича, Томила Свиницы, Кости Нестеровича а Федора Малашковича, которых я за тое саженья свое комисеями его королевское м(и)л(о)сти перед ихъ м(и)л(о)сть панов комисаров был позвал в року тисечномъ пятсотномъ семьдесят осмомъ, м(е)с(я)ца ноября, двадцат первого дня. Якож войтъ, бурмистръ и вси радцы, вышей предречоные, перед их м(и)л(о)стью п(а)ны комисарми ставши, щитилисе и боронилисе волностями и привилеями своими права своего майдебурского, и перед п(а)ны комисарми за оною комисеєю в вотказе у права быт не хотели мне, ани отказывали, але одно беручи себе ку помочи права и волности свои и будучы при тых правах и привилеях своих, за которым не отповеданемъ тых звыш помененых войта, бурмистра и всехъ радец сказана была мне на них немалая сума пенезей, яко чотыри тисечи золотых полских. А якож почалася была от владу замковог(о) от права мне на них чинити, и кгдаж оный войтъ, бурмистръ и вси радцы впрод реченые и теж я самъ, Андрей Кошколдеевич, о то не пооднокрот до его королевское м(и)л(о)сти едечы, правуючыся до великих шкод и утрат, з обудвух сторон пришли, и чым далей, тымъ ку болшей трудности, шкодамъ и утратам своимъ пришли бы есмо.

А так обачивши то, некоторые зацные панове и добродее наши, иж межи нами чымъ далей немилость и розрухи бы урости мусели, напомнимеши нас з обудвух сторон приятелскимъ а едналным обычаемъ,

³² Заголовок документу архівним працівником РГАДА зроблений з помилками. Потрібно: Полюбовна угода Андрія Кошколдеевича-Басанського з київським війтом Гаврилом Роем та членами київського магістрату про скасування штрафу, призначеного комісійним листом за завдані збитки А. Кошколдею-Басанському.

то застановит и нас погодит рачили такимъ способомъ, иж што колвекъ через уряд киевский у того войта, бурмистра || [Л. 1 об.] и всех радець, вышей помененых, ув *отправу* взято, а мне, Андрею Кошколдею, дано было. Тогда тое все я, Андрей Басанский, ничего на себе не зоставуючы, вцале имъ *отдал* и *поворочал*, и вжо я, *предречоный* Андрей Басанский, яко ото всих тых презысков своих, што были их м(и)л(о)сть панове комисаре мне на них усказали суму пенезей, яко чотыри тисечи золотых полских. Так теж и утрат своих преречоных войта, бурмистра и всих радець вечными часы *от* того всего волными чиню, и яко ж я самъ, жона моя, дети наши тых презысков а никоторые иншие близкие наши и шкод своих на них самых, на потомкахъ и близких их поискивати не мають а ниякое mocy мети не будутъ. А што ся дотычет зарукъ его королевское м(и)л(о)сти, которые есми при той же справе моей на тых мещан менил, то есть три тисечи коп грошей, тогда коли пан истыкгатор его королевское м(и)л(о)сти о тые заруки тых, вышей реченых, мещан перед его королевскую м(и)л(о)сть позвал бы был албо тое заруки яким же бы колвекъ обычаемъ доходити и вынайдовати хотел, тогда я, Андрей Кошколдей, тых зарукъ на них доводити и попирати, и яко тому п(а)ну инъстыкгаторови его королевское м(и)л(о)сти, а никоторому иншому перед каждымъ правомъ узносити и вынайдовати ни якими причинами не маю и не буду мочы вечными часы.

Так я, Андрей Кошколдеевич Басанский, самъ, яко теж жона моя Полазя, дети, близкие, крєвные и повиноватые наши тых мещан, вышей описаных, до жадного теж права о тое поволокати и позывати, и ку шкоде и утратамъ их приводити не маемъ и не будемъ теж мочы вечне. Пакли бых я теж, Андрей Кошколдеевич Басанский, сам або жона моя, дети, близкие, и крєвные, и повиноватые наши, пробачивши сего доброволного листу опису моего п(а)ну войту, бурмистру и всимъ радцамъ, звыш реченым, на тот час бывшимъ, *от* мене даного, и яким же бы колвекъ обычаемъ и правомъ на тых, вышей помененых, мещанех яких бы колвекъ речей, шкод и трат поискивати албо и о заруки перед г(о)с(по)д(а)ремъ его м(и)л(о)стью || [Л. 2] кгде ж колвекъ мовити и доводити, и до якого ж колвек права их поволокати и их ку шкодамъ, накладамъ приводити мели, тогда я, Андрей Кошколдеевич, доброволне ся под то поддавамъ на себе, на жону, дети и потомки свои то возному я прыймую, иж кождый з нас таковыи за то будет повинен перед тым же правомъ, до которого они, Гаврило Рой, Семен Конашкович, Василей Ходыка и мещане, верхо помененые, *от* кого ж колвекъ хотя посторонего о тую справу позвани бы были, вины г(о)с(по)д(а)ру королю его м(и)л(о)сти чотыри тисечи золотых полских, а стороне порушоной, то есть п(а)ну войту, бурмистру и всим радцамъ, звышъ помененымъ, противня другую чотыри тисечи

золотых полских. Ку тому вси шкоды, наклады и утраты, штобы мели на то наложилши, утратит, тогды я, *Андрей Кошколдеевич*, жона, дети, близкие, кривные и повиноватые мои повинни будемъ зъ совитостью без жадного права и доводу албо присеги их, одно на голое слово их маю и повинен буду платити и досыт чинити ведлугъ сего листу и добровольного обовязку моего, на немъ описано(о). А заплативши тые заруки и вси шкоды, и наклады, нагородивши пред ся *тот мой листъ* в каждого права и на всякомъ местцу при зуполной моцы вцеле захован и держан быти маеть на вечные часы.

Яко ж я, *Андрей Кошколдеевич Басанский*, и вси листы, право свое, которое есми напротивку п(а)ну Гаврилу Рою, Семену Конашковичу, Василю Ходыце, Левоню Федоровичу, Данилу Жолнеру, *Андрею Гридковичу*, Томилу Свиницы, Кости Нестеровичу а Федору Малашковичу мел, а меновите то есть листы г(о)с(по)д(а)рьские комисейные, декрета виписы владовые, теж мандаты и иные листы, всю справу свою, *от мала и до велика*, перед их м(и)л(о)стью п(а)ны едначами самъ подрал, пописовал и в нивеч есми обернулъ на вечные часы. А естли бы ся и на потомъ *от мене*, *Андрея Кошколдеевича Басанского*, и *от кого ж* колвекъ хотя постороннего якие листы або виписы владовые перед якимъ правомъ показати мели напротивко стороны моеи и тые шкоды мои || [Л. 2 об.] и о заруки г(о)с(по)д(а)рьские виписы владовые, якие *ж* колвек такие листы и виписы моцы никакое николи мети не мають и не будутъ мети под такими *ж* винами и обовязками моими, в семь листе моемъ вышей описаными. И на то я, *Андрей Кошколдеевич Басанский*, п(а)ну Гаврилу Рою, Семену Конашковичу, бурмистру, Василю Ходыце, Левоню Федоровичу, Данилу Жолнеру, *Андрею Гридковичу*, Томилу Свиницы, Кости Нестеровичу, Федору Малашковичу дал сес листъ мой под моею печатю и с подписомъ властное руки моеи писмом руским.

А при томъ были и того всего добре сведоми и за устною а очевистою прозбою моею печати свои приложить рачили их м(и)л(о)сть зацные панове пан Федор Черевчии, войтъ места г(о)с(по)д(а)рьского Киевского, а пан Богушъ Гулкевич Глебовский, наместъник софейский, а пан Лукашъ княже полский, слуга велможного его м(и)л(о)сти кн(я)жати воеводы киевского, а пан Одамъ Осецкий, товариш роты п(а)на Каспера Стужинского, ротмистра и войског(о) киевского, и руки свои подписами пан Богуш Гулкевич писмомъ рускимъ, а пан Лукаш кн(я)же полский и пан Одам Осецкий писмомъ полскимъ.

Писан у Киеве року *Божего нароченя* тисеча пятсотъ семьдесят девятого, м(е)с(я)ца октября, двадцатог(о) дня.

Андрій Кошлдей Басанский рука власная.

Богуш Гулкевич Глебовъський, наместник софейский, рукою власною.

Jadam Osierzki rekey wlasney.

Lukasz kniazo polsky rekoj swoj wlasnoy.

Збереглося п'ять печаток під паперовою кустодією.

№ 3.

Оригінал: РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 16.

4 мая 1580 г. Расписка Андрея Кошколдеевича Басанского в получении долга от мещанина киевского Василия Ходыки.

Я, Андрей Кошколдеевич Басанский, чиню явно и визнаваю самъ на себе тымъ листомъ моимъ кождому, кому того ведати будет потреба нинешнимъ и на потомъ будучимъ людемъ. Из который долгъ суму п(е)н(я)зей остави мене винни на листе своемъ вызнаномъ мещане г(о)с(по)д(а)рьские места Киевского на имя Гаврило Рой, Василей Ходыка, Федор Малашкович, Томило Свиница, Андрей Гридкович, Данило Жолнер а Левон Федорович, то ест готовых гр(о)шей сто коп, семьдесят коп и пят коп грошей на личбу литовскую, которымъ п(е)н(я)земъ припадал рок заплате на день фалебного свята з мертвыхъ встанья Христова на Великден в року теперешнемъ тисеча пятсот осмьдесятомъ, што ширей а достаточне на томъ листе их есть описано и доложено. А так пан Василей Ходыка часть тог(о) долгу, што на ег(о) самог(о) платити прийти мело, двадцать коп гр(о)шей и пят коп грошей литовское личбы, всю сполна до рук моих мене, Андрею Кошколдею Басанскому, отдал и заплатил.

Которого же Василя Ходыку вже от того долгу, двадцати и пяти коп гр(о)шей, так теж и от оног(о) листу, запису их и обовязков, в немъ описаных, и от то всее сумы п(е)н(я)зей, ста семидесят коп и пяти коп гр(о)шей, выймуючи его самого особу, волнымъ чиню, так теж и ото всехъ тых, выше помененых, товаришов его вызволяю и симъ листомъ, добровольнымъ записомъ моимъ, ему от мене данымъ, тот лист ихъ вызнаний, которог(о) они сполечне на себе дали, против пану Василю вже касую, в нивеч его оборочаю и вечными часы уморяю. Который то лист ихъ вызнаний, яко умореный, нигде ни в которог(о) права, жадное mocy и никоторое владности и местца против п(а)ну Василю Ходыце мети не мает и не будет мочи вечне, толко тот лист себе заховываю || [Л. 1 об.] противко тыхъ товаришов его, звыш помененых. А если быхъ я, вышей помененый Андрей Кошколдеевич Басанский, препомъневши сего добровольного листу запису моего, еще повторе п(а)на Василя Ходыку до тог(о) долгу, так всее сумы п(е)н(я)зей ста коп семидесят коп и пяти коп

гр(о)шей, або и до тое *части* его двадцати и *пяти коп* гр(о)шей, ино он мне вже самъ за себе *заплатил*, примушал або якими *ж* колвекъ причинами, будь правными або неправными, прилучаючи его до тых товаришов его на немъ тое сумы п(е)н(я)зей всее або и *части* его двадцати и *пяти коп* гр(о)шей упоминился або ку праву его *поволокати* хотел, а тымъ ему *трудности* чинил, тогда *первей*, *ниж* у право уступивши, повинен буду пану Василю Ходыце *вины заплатити пятидесят коп грошей*, а на *вряд* свой, под которымъ на *тот* час *оселост* мети буду, маю *заплатити* *вины* другую *пятидесят коп* гр(о)шей, а *шкоды* и *наклады* без *жадного* права, *присяги* и *доводу*, одно на *голое* словоречене п(а)на *Василево*, ему *заплатити* и *нагородити* маю, а *заплативши* тые *вины*, и *шкоды* *нагородивши*, *пред* ся *сес лист мой* *езде* и *в* *каждого* права, *в* *цале* и *при* *моцы* *зуполной* *захован* и *держан* *быти* маеть.

Кгда *ж* и *уже* п(а)на *Василю* *Ходыку* *от* *всего* *долгу* и *от* *листа* *их* *записного* *во* *всемъ* *учинил* *волного*, и на *то* *есми* *пану* *Василю* *Ходыце* *дал* *тот* *мой* *лист* *под* *моею* *печатю*, до *которо*з(о) *есми* и *печат* *свою* *приложилъ* и *власною* *рукою* *своею* *письмомъ* *рускимъ* *подписал*. А *для* *лепшее* *веры* и *утверженья* *просил* *есми* *о* *приложене* *печати* п(а)на *Ермолы* *Опалихи*, *возного* *повету* *Киевского*, *который* на *очевистую* *прозбу* *мою* *печат* *свою* *до* *сего* *листу* *моего* *приложил* и *руку* *свою* *также* *письмомъ* *рускимъ* *подписал*.

Писан у *Киеве* *лета* *Божего* *роженья* *тисеча* *пятсот* *осмьдесятого*, *м(е)с(я)ца* *мая*, *четвертого* *дня*.

Андрий *Кошлдеи* *Баса* *власная* *рука*.

Ермола *Опалиха*, *возный* *киевский*, *рука* *власна*.

Збереглося *дві* *печатки* *під* *паперовою* *кустодією*.

№ 4.

Оригінал: РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Ед. хр. 17.

22 августа 1600 г. Лист Станислава Викгуры о разбойном нападении старосты острого князя Михайла Ратомского на людей пана Басанского в местечке Остров Иваницкий в Киевском воеводстве³³.

Я, *Станиславъ* *Викгура*, *земенин* *земли* *Киевское*, *вызнаваю* *симъ* *листом*, *и* *ж* *приезджалъ* *до* *мене* *з* *местечка* *Слободы* *Басани* *п(а)*

³³ Заголовок документу архівним працівником РГАДА зроблений з помилками. Потрібно: Лист Станіслава Вікгури про збройний напад королівських підданих з намови остерського старости пана Михайла Ратомського на басанських підданих Василя Ходики-Креницького.

на Василя Ходыки Креницкокого, земенина земли Киевское, войтъ его басанский на имя Васко Плужник, оповедал мне тыми словы: «П(а)не, дей, Станиславе, оповедаю, яко суседови, иж поехали были подданные п(а)на моего басанские на имя Гапон Яцькович, Гаврило Андреевичъ, Гришко Коваленко, боярин п(а)на моего басанский Денис Сугоняка, Богданъ Андреевич, Семень Савич поехали были ув отчизну свою у кгрунтъ басанский ув Острове, прозываемый Иваницкий Росъ, для озираня и поглежена бчолы своей у бортехъ в року тисеча шестьсотномъ, м(е)с(я)ца августа, двадцатого дня. Кгды, дей, тые подданные п(а)на моего у кгрунте своемъ басанском до того Острова приехали были и на ноч собе стали и кони на пашу пустили, будучи, дей, безпечни, яко у своем власном кгрунтъе. То пакъ, дей, в том же року идучомъ тисеча щестсотном, м(е)с(я)ца августа, двадцатого дня, в субботу на заходе солнца не малый оршакъ бояр его к(о)р(олевской) м(и)л(ости) остръских за власным, дей, росказаньемъ его м(и)л(сти) п(а)на старосты остръского, который ув особъ познали подданные п(а)на моего, то есть Семена Хреповича, Томила Чашку, Петра Мелеховича, Ивана Корковича, Васка Крошню, Макара Марковича, Лазора Васковича, Микиту Зенковича, Ивана Горгеевича и з ними людей не мало отряд могло, дей, быти о пятьдесят чоловеков, которые за волею и ведомостю и власным росказанем его м(и)л(сти) п(а)на Михайла Ратомского, старосты остръского, наехавшы мощно кгвалтомъ на помененое урочище Островъ Иваницкий Росъ, подданных п(а)на моего, которые там для озираня бчол своих приехали были, учинившы окрык, з ручниц на них стреляли и, стреляючи, боярина п(а)на моего Дениса Сугоняку насмерть забили и замордовали, и, забившы, его тело неведам где подели, если з собою узяли або где сховали, а инших на тотъ же час поранили, и пры том забитью и зраненью шкоды, кграбежы немалые подданнымъ, дей, п(а)на моего починили, и маетност, дей, их усю, от мала и до велика, што одно при нихъ было, побрали и пограбили». Што ме, Станиславу Викгуре, войтъ басанский Васко Плужникъ, яко суседови || [Л. 1 об.] именем п(а)на своего, оповедалъ. А такъ я, Станиславъ Викгура, оповеданье войта басанского слышечы, дал есми ему тотъ мой квитъ под моею печатью и с подписомъ власное руки моей писмом полским.

Писанъ у Викгуриджине року 1600-го, м(е)с(я)ца августа, 22 дня.

Stanyslaw Wygura reka swoy.

Збереглася одна печатка під паперовою кустодією.